

In Memoriam: Prof. dr. sc. IVAN CIFRIĆ

U trenutku kad mi je upućen upit za pisanjem ovoga teksta, nisam se mogao oteti osjećaju zabrinutosti uslijed odluke da ovaj tekst bude upravo moja odgovornost. Odsjek za sociologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu iznjedrio je i oblikovao generacije vrhunskih umova koji bi svojim obolom bili neizmjerljivo zahvalnije rješenje za tekst ovakve prirode. Područje psihologije definiralo je pojavu pod nazivom *Dünning Kruger učinak*, kao kognitivni utisak pojedinca ispodprosječnih sposobnosti sa iluzornim osjećajem superiornosti i potpuno pogrešnom i, uvelike predimenzioniranom, samoprocjenom vlastitih kognitivnih mogućnosti. U prijevodu, pojedinac je nesposoban do te mjere da nije u stanju osvijestiti koliko je zapravo nesposoban. U ovoj definiciji, nalazim se i sam. Ako je inteligencija bez ambicije poput ptice bez krila (Salvador Dali), što onda predstavlja ambicija bez inteligencije? Što meni daje za pravo da se uopće usudim podijeliti svoja iskustva kad je uz mene bilo toliko sjajnih i talentiranih ljudi, izvanrednih studenata koji su se usudili i trudili, usvajali i dijelili znanja, širili svoje umove? Ljudi koji bi bili puno kompetentniji u pokušaju približavanja uloge koju je obnašao profesor Cifrić. Svjestan sam činjenice da će većina u ovom trenutku reagirati opaskom da se radi o akademiku i da bi u skladu s time i tituliranje trebalo popratiti tu ulogu, ali za ovaj tekst osobno biram najvažniju titulu koja je obilježila moje godine studiranja, a to je profesor.

Početak studiranja uobičajeno je obremenjen cijelim nizom predrasuda, svojevrsnim pragom očekivanja. Ti grozdovi očekivanja mogu se pronaći i kod studenata i kod nastavnog kadra. Naravno, potpuno su neopravdani i pogrešni. Predrasuda o potpuno formiranoj ličnosti, s kojom student ulazi u aulu, pada u vodu prilikom prvog izgovorenog naziva „kolega“ dok većina profesora, zapravo uspješno, sakriva razočaranje spoznajom da se pred njima nalazi potpuna „tabula rasa“, vidljiva tek u malom, gotovo kaleidoskopskom pomaku šarenice. Za njih priča počinje ispočetka, kao i svake akademske godine. Prvi semestar obično služi rehabilitaciji disocijativnih poremećaja uzrokovanih frakturama ideala, želja i vizija koje studenti nose u svojoj popudbini. Uistinu je bilo malo profesora koji su bili u stanju razumjeti tu tranziciju.

Profesor Cifrić bio je jedan od njih.

Danas, sa ovim vremenskim odmakom, tek naslućujem o kakvom se zapravo oksimoronu ideja radilo. Govorimo o profesoru koji se svojom pojavom najviše približio idealtipskom modelu fakultetskog nastavnika, čovjeku stila koji je pripadao razdoblju „Zlatnog doba Hollywooda“, s neizostavnim šeširovom, i, ponajviše, lulom. Lipov čaj tek je obris, jer samo miris aromatiziranog duhana može vratiti cijele generacije studenata sociologije u vrijeme studiranja. A opet, s druge strane, niti jedan profesor nije toliko blagonaklono, strpljivo i staloženo slušao bezočne improvizacije koje su određeni nesretnici bili spremni podijeliti na usmenim ispitima. Tek sa blagim, jedva vidljivim smiješkom u kutu usana. Većina nas je bila u stanju svojevrsne kognitivne disonance, u konfliktu obećanja sa početka studija sociologije gdje nam je rečeno da ćemo naučiti „čitati i pisati“, i onog trenutka prilikom pisanja naših prvih seminarskih radova gdje nam je *explicite* rečeno kako se očekuje suzbijanje vlastitog Ja. Profesor Cifrić bio je jedan od rijetkih koji je razumijevao da proces učenja našeg „čitanja i pisanja“ podrazumijeva razvoj mišljenja. Mišljenja koje je kritičko, argumentirano i dokazima potkrijepljeno. Na tome je inzistirao i u predavanjima i u seminarskim radovima, jer to je bilo utjelovljenje njegove vizije akademske izvrsnosti. Na jednome je predavanju tako spomenuo, kako njihovo izlaganje (na jednome od kongresa) nije bilo toliko interesantno auditoriju, ali barem je dokazivo.

Osobno sam većinu vremena proveo miljama daleko od takve vizije akademske izvrsnosti (trenutak obrane diplome uzrokom je stanja kliničkog šoka većini moje obitelji, posredni sam uzrok velikog dijela upaljenih svijeća na Kamenitim vratima i mnogi je kilometar hodočašća raznim svetištima prevaljen upravo u svrhu moje diplome). Tada sam sebi dopuštao uvjerenje da me ekskulpira činjenica da mi je nenadano umro otac početkom druge godine, ali to bi bila laž. Dopustio sam sebi takve odluke, jer se tada činilo jednostavnijim. Međutim taj me bolni događaj ipak usmjerio, tako da je moj odabir i kretanja i promišljanja krenuo u thanatosociologiju. I sad se sjećam konzultacija s mirisom duhana, koje su koincidirale s vremenom u kojem su zagovornici zabrane pušenja već dobrano zabili svoje kandže i u fakultetska dobra (govorimo o populaciji kojoj ništa nije sveto). Ali ipak govorimo o profesoru kojem niti snage UNPROFOR-a nisu mogle zabraniti prolaz područjem koje je bilo zahvaćeno ratom, područjem kojim je prolazio dok je bio ministar u Vladi demokratskog jedinstva (priča kaže da je časniku koji je organizirao cestovnu blokadu hladno rekao: „Ovo je moja zemlja“). Isto tako, manje je poznat podatak da je na to isto mjesto ministra podnio ostavku jer određene odluke nisu bile u skladu s njegovim svjetonazorima. Većina nekrologa koji su se mogli vidjeti i čuti povodom Profesorove smrti, nažalost, tek su puka, taksativna nabranja djela i projekata (čast iznimkama). Čak i tako prazna nabranja, bez supstance, mogu ukazati o uloženoj količini posla, truda i angažmana. Petnaest knjiga, preko stotinu radova objavljenih u tuzemnim i međunarodnim časopisima, organizator i voditelj znanstvenih projekata, osnivač i urednik nekolicine časopisa za sociologiju, voditelj Poslijediplomskog znanstvenog studija sociologije, pročelnik Odsjeka za sociologiju, predstojnik Zavoda za sociologiju, začetnik i predstojnik Katedre za socijalnu ekologiju, predsjednik Hrvatskog sociološkog društva samo su dio funkcija koje je obnašao. S vremenskim odmakom koji bi trebao ponuditi određeni stupanj objektivnosti, sam uvid u bibliografiju profesora Cifrića, denuncira jedinstven osjećaj za društvene promjene i esencijalne činjenice u razvoju društvenih konstrukcija prisutnih u Hrvatskoj. Religija. Modernizacija. Bioetika. Ekologija. Identitet. Profesor koji je uvijek bio više od sociologa (filozof, antropolog, etnolog) dao je izniman doprinos, nemjerljiv doprinos sociologiji. Ne samo Filozofskom fakultetu u Zagrebu i u Zadru, Hrvatskim studijima već i na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu, Fakultetu kemijskog inženjerstva i tehnologije, Muzičkoj akademiji. I možda najvažnije, bio je znanstvenik svjestan opasnosti koja proizlazi iz zatvaranja u kulu bjelokosnu, alijenacije od predmeta proučavanja i podučavanja, i zato je bio organizator terenske nastave u sklopu studija sociologije. Imao je jedinstvenu sposobnost približavanja pojedincu, bez obzira na stratum društva kojem je pojedinac pripadao. Ljudi koji su ga poznavali govore da je bio ugodan sugovornik koji je znao slušati. Ta istina nije potpuna. Točno je da nikad nije nametao svoje mišljenje. Nikad nije studentima govorio što vide. Točno je da je davao sve od sebe da ih usmjeri kamo gledati. To je zapravo i razlog mog odabira njega kao mentora moga diplomskog rada i najlakša odluka koju sam donio tijekom studija. Vjerojatno najljepša i najiskrenija izjava o profesoru Cifriću pripada jednom gospodinu koji je imao priliku poznavati profesora Cifrića neovisno o katedri, a to je: „Bio je jedan od nas.“ Dovoljno je pogledati današnji kurikulum Odsjeka za sociologiju, nezamisliv bez cijeloga niza kolegija koje je on uveo. U takvom trenutku možemo se poslužiti citatom Bernarda iz Chartresa: „Mi smo poput patuljaka koji su se popeli na ramena divova. Tako možemo vidjeti više i dalje od njih, ne zato što smo oštrijeg vida ili viši rastom, nego zato što nas oni nose uvis i uzdižu nas svojom divovskom visinom.“

Na jednim konzultacijama povodom diplomskog rada, profesor Cifrić je spomenuo „mirila“, kamene spomenike (od kojih neki datiraju i u 17.st) i nalaze se na području Velebita. Kada bi tijekom prolaska planinama došlo do smrtnog slučaja, tijelo se obavezno nosilo do groblja. Na tom bi se putu jednom stalo kako bi preminuli posljednji put „dočeka“ izlazak sunca. Na tim mjestima podizana su „mirila“ i bila posjećivana više nego grobna mjesta, jer je vladalo uvjerenje da na mjestu „mirila“ počiva duša pokojnika dok je u grobu preostalo samo tijelo. Ta crtica vremenom dobiva sve više na značaju i objašnjava zašto će Odsjek za sociologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu ostati „mirilo“ profesora Ivana Cifrića.

Ivan Bečeheli

